

SPRAWOZDANIE

Konferencja naukowa „Karaimi turkolodzy” w Warszawie

Sto dwadzieścia lat temu ukazały się pierwsze dwa tomy słownika dialektów turkij-skich, monumentalnego dzieła rosyjskiego uczonego niemieckiego pochodzenia Wilhelma Radłowa. Znalazło się w nim również słownictwo karaimskie. W ten sposób Karaimi znaleźli się w orbicie zainteresowań turkologii, dynamicznie rozwijającej się dziedziny wiedzy zajmującej się dziejami, językami i kulturą ludów tureckich. Wkrótce jednak mieli stać się nie tylko przedmiotem, lecz także podmiotem badań, wnosząc ogromny wkład w ich rozwój. Szczególnie polska orientalistyka i turkologia wiele zawdzięczają Karaimom. Trwale w dziejach nauki zapisały się nazwiska Ananiasza Zajączkowskiego, Włodzimierza Zajączkowskiego, Aleksandra Dubińskiego, Zygmunta Abrahamowicza oraz Seraji Szapszała, związanego z orientalistyką rosyjską i radziecką,

a w okresie międzywojennym również polską. Studia turkologiczne ukończyło także pięcioro innych osób ze środowiska karaimskiego.

W tym roku obchodzimy rocznice urodzin Karaimów turkolodzy: sto czterdziestą Seraji Szapszała, sto dziesiątą Ananiasza Zajączkowskiego, setną Józefa Sulimowicza (i czterdziestą jego śmierci), dziewięćdziesiątą Zygmunta Abrahamowicza. W przyszłym roku upłynie sto lat od narodzin Włodzimierza Zajączkowskiego i dziewięćdziesiąt od narodzin Aleksandra Dubińskiego. Dla uczczenia pamięci turkolodzy karaimskiego pochodzenia Zakład Turkologii i Ludów Azji Środkowej Wydziału Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego i Związek Karaimów Polskich zorganizowały w dniu 13 listopada br. konferencję naukową „Karaimi turkolodzy”.

Udział w niej wzięli naukowcy z różnych ośrodków krajowych i zagranicznych, a słuchaczami byli pracownicy i studenci Wydziału Orientalistycznego i innych jednostek UW, osoby zajmujące się problematyką mniejszości narodowych i etnicznych, pasjonaci interesujący się Karaimami, a także nasi Rodacy z Polski, Litwy i Norwegii, dla których konferencja stała się okazją i do pogłębienia wiedzy, i do spotkań towarzyskich. Takie wstępne spotkanie miało miejsce w przeddzień konferencji w lokalu znajdującym się na terenie ambasady Republiki Serbii, gdzie pieczoną jagnięciną i bałkańskimi specjałami warszawska społeczność karaimska podejmowała swych gości.

Nazajutrz spotkaliśmy się w sali im. prof. Józefa Brudzińskiego w Pałacu Kazimierzowskim, gdzie zebranych powitała dziekan Wydziału Orientalistycznego, prof. dr hab. Jolanta Sierakowska-Dyndo. Pan Dobiesław Rzemieniewski, Naczelnik Wydziału Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji odczytał list

W sali im. Prof. Józefa Brudzińskiego zbrali się naukowcy, studenci i przedstawiciele społeczności karaimskiej z Polski, Litwy, Ukrainy i Norwegii.

Fot. Yunus Emre Enstitüsü Centrum Kultury Tureckiej, Warszawa

pana Ministra Stefana Husakowskiego. Całodzienne obrady podzielone zostały na cztery sesje. Pierwsza z nich, której przewodniczył prof. dr hab. Tadeusz Majda, dotyczyła przedwojennej działalności prof. dr hab. Ananiasza Zajączkowskiego, twórcy warszawskiej turkologii. W jej trakcie dr Michał Németh z Uniwersytetu Jagiellońskiego podzielił się ze słuchaczami swoimi uwagami nt. rękopisu pracy doktorskiej Profesora, odnalezionego w Instytucie Filologii Orientalnej UJ. Prof. dr hab. Jan Tyszkiewicz skupił się na działalności organizacyjnej i dydaktycznej A. Zajączkowskiego oraz prowadzonym przezeń Seminarium Turkologicznym w nowopowstałym Instytucie Orientalistycznym UW. Prace Profesora poświęcone folklorowi karaïmskiemu omówił prof. dr hab. Piotr Muchowski z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a jego studia nad staroosmańskim przekładem *Kalili i Dimny* – mgr Jacek Jarmoszko, doktorant w Zakładzie Turkologii i Ludów Azji Środkowej Wydziału Orientalistycznego UW.

Sesja druga pod przewodnictwem prof. Piotra Muchowskiego rozpoczęła się po przerwie kawowej, a dotyczyła powojennej działalności Profesora. Jako pierwsza głos zabrała mgr Maria Emilia Zajączkowska-Łopatto, która w wystąpieniu pt. „Orientalistyka przede wszystkim” przedstawiła wysiłki swego Ojca przy powojennej odbudowie turkologii i orientalistyki polskiej. Mgr Mariola Abkowicz z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza omówiła jego rolę w organizacji karaïmskiego życia społecznego w nowych warunkach w Polsce po 1945 r. Kontakty prof. Zajączkowskiego z Turcją i tureckimi turkologami przedstawił dr hab. Öztürk Emiroğlu z Uniwersytetu Warszawskiego, a kontakty z Azerbejdżanem i tamtejszymi badaczami – Aygun Ismayilova, studentka studiów II stopnia.

Po przerwie obiadowej wznowiono obrady. Popołudniowe sesje poświęcone zostały postaciom pozostałych turkologów. Sesja trzecia, której przewodniczył dr hab. Öztürk Emiroğlu, dotyczyła życia i działalności orientalisty, absolwenta Wydziału Języków Wschodnich Uniwersytetu w Petersburgu, przedwojennego hachana Hadży Seraji Szapszała. Prof. dr hab. Henryk Jankowski z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza przedstawił wkład S. Szapszała w rozwój turkologii, omawiając opisany przez niego tryb złożyczący oraz udział karaïmskiego badacza w pracach nad wydanym w Moskwie w 1974 r. *Słownikiem karaïmsko-rosyjsko-polskim*. Prof. dr hab. Selim Chazbijewicz

Fot. Yunus Emre Enstitüsü Centrum Kultury Tureckiej, Warszawa

z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w swym wystąpieniu zajął się kontaktami karaïmskiego zwierzchnika z muftim Jakubem Szynkiewiczem w okresie przedwojennym i w czasie wojny. Mgr Aleksander Babadżan z Symferopola na Krymie przedstawił zawartość kolekcji Szapszała przechowywanej w Bibliotece Wróblewskich Akademii Nauk Litwy, zwracając uwagę na znajdujące się w niej interesujące, a dotąd nieopracowane materiały. Dr Kamila Stanek z Uniwersytetu Warszawskiego, przeanalizowała pod względem metodyki nauczania „kolay cümleler” (proste zdania) w opracowanych przez S. Szapszała *Wypisach tureckich*. Jako ostatnia w tej sesji głos zabrała dr Halina Kobeckaite z Wilna z wystąpieniem pt. „Karaïmistyka jako nierozłączny element turkologii w Wilnie”, przedstawiając rozwój tamtejszych studiów turkologicznych i miejsce, jakie zajmują w nich Karaïmi i problematyka karaïmska.

Referaty w sesji czwartej, prowadzonej przez prof. Henryka Jankowskiego, dotyczyły życia i działalności naukowej prof. dr hab. Włodzimierza Zajączkowskiego, dr Aleksandra Dubińskiego, dr Zygmunta Abrahamowicza oraz mgr Józefa Sulimowicza. Prof. dr hab. Stefan Gąsiorowski z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawił współpracę Zygmunta Abrahamowicza z redakcją *Polskiego Słownika Biograficznego*, zaś dr Marzena Godzińska z Uniwersytetu Warszawskiego – dorobek prof. Włodzimierza Zajączkowskiego w zakresie

Czas na dyskusje przewidziano po każdej sesji, jak i na zakończenie całej konferencji. Pytań i uwag było wiele.

badania nad folklorem ludów tureckich. Mgr Dariusz Cichocki z UW w swym wystąpieniu, w którym nie zabrakło bardziej osobistych nut, poruszył mniej znany, lecz równie cenny, co badania karaimistyczne, aspekt działalności Aleksandra Dubińskiego, a mianowicie jego działalność dydaktyczną, niezwykle istotną dla rozwoju warszawskiej turkologii. Mgr Anna Sulimowicz z UW przedstawiła sylwetkę swego Ojca, płk. Józefa Sulimowicza, bibliofila i kolekcjonera caraimików. Zgromadzonym przez niego zbiorom karaimskich rękopisów i starodruków poświęcone były dwa ostatnie wystąpienia konferencji: prof. dr hab. Elżbieta Jabłońska i dr Małgorzata Pronobis-Gajdzis z Zakładu Konserwacji Papieru i Skóry Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu zaprezentowały efekty przeprowadzonych w ubiegłym roku prac konserwatorskich nad wybranymi obiektami z kolekcji, zaś mgr Magdalena Dalke – kompleksowy opis konserwatorski całego zbioru.

Choć po każdej sesji przewidziano chwilę na dyskusję, rozgorzała ona dopiero po zakończeniu wystąpień. Kierowane z sali do prelegentów pytania dotyczyły nie tylko samych wystąpień, ale i ogólnie przeszłości i obecnego położenia

społeczności karaimskiej w Polsce i na Litwie. Wielu z obecnych zechciało się podzielić nie tylko swoimi przemyśleniami, lecz także wspomnieniami z osobistych kontaktów z osobami, których pamięci poświęcona była sesja. Wymianę poglądów można byłoby ciągnąć jeszcze długo, tematów na pewno by nie zabrakło, zebrani wykazali się jednak bynajmniej nie orientalnym podejściem do czasu i konferencja zakończyła się niemal co do minuty zgodnie z przewidzianym programem.

Obrady zamknęła kierownik Zakładu Turkologii i Ludów Azji Środkowej Wydziału Orientalistycznego UW, dr Agata Bareja-Starzyńska, dziękując prelegentom, słuchaczom i organizatorom. Następnie zebrani udali się do Pałacu Tyszkiewiczów-Potockich, gdzie w nastrojowej Sali Balowej sprawy naukowe ustąpiły miejsca sztuce. Recital pieśni „Melodie świata” zaprezentował tenor, Marcin Krupa, któremu akompaniowała Justyna Skoczek, pianistka Opery Wrocławskiej. Artysta, sam mający karaimskie korzenie (wnuk Józefa Poziemskiego), w programie wieczoru umieścił dwa karaimskie utwory: „Kara Tengiz” (Morze Czarne) do słów Szymona Firkowicza oraz ludową piosenkę z Krymu pt. „Bir elimde kemanem” (W ręku mam skrzypce). Dla większości słuchaczy był to pierwszy kontakt z muzyką karaimską i przyjmowali ją z żywym zainteresowaniem. A potem... Wszak Karaimi to lud ceniący nie tylko książki, ale i dobrą zabawę, i dobre jedzenie, i napitki. Przy suto zastawionych stołach impreza po raz kolejny zmieniła charakter – z artystycznego na towarzyski. Smaczne dania zapewniła firma cateringowa pana Krzysztofa Szymańskiego, a dodatkową atrakcją stały się dostarczone przez Yunus Emre Enstitüsü Centrum Kultury Tureckiej tureckie przekąski, wśród których królowała pikantna sałatka *kısır içi* z drobnej kaszy pszenicznej i świeżych warzyw. Były też karaimskie przysmaki – *ak atwa*, czyli biała chałwa z orzechami (towarzysząca, zgodnie z tradycją, radosnym uroczystościom), pierożki i rogaliki przywiezione przez gości z Litwy. I tu również wielu obecnych przeżyło swój kulinarny „pierwszy raz” – tym razem z karaimskimi daniami i napitkami. Tak, był i krupnik! Czy smakował? Co za pytanie! Znikał w błyskawicznym tempie!

Pamięć Karaimów zasłużonych dla orientalistyki i turkologii uczciliśmy bez wątpienia godnie. I na naukowy, i na karaimski sposób.

Anna Sulimowicz

Po konferencji zebrani wysłuchali koncertu „Melodie świata” w wykonaniu tenora Marcina Krupy.

Fot. Yunus Emre Enstitüsü Centrum Kultury Tureckiej, Warszawa.